

Jerusalem den 7 september 2010

Kära vänner!

För en vecka sedan återvände jag till Jerusalem efter ännu en skön sommar i Sverige som erbjöd både arbete och avkoppling i en mycket berikande blandning. De båda veckorna efter midsommar ägde som vanligt sommarkurserna rum - den första på stiftsgården i Skellefteå och den andra på Helsjöns folkhögskola i södra Västergötland. Vi fick njuta av den svenska sommaren när den är som bäst. Inte mindre underbart var det att återse alla återvändande kursdeltagare, av vilka några varit med under alla de tolv år som jubileumsfonden nu ordnat dessa kurser. Det var också roligt att många nya deltagare kom. Frågan är om det någonsin varit så många på dessa kurser som i år.

Ändå var temat för kurserna inte särskilt lättsmält. Det tog nämligen upp en av de mest komplicerade och problematiska böckerna i hela vår Bibel - Hebreerbrevet. Få nytestamentliga texter har så som denna bok präglats hur kristna ser på Gamla testamentet och judendomen. Hebreerbrevet har oftast utlagts som en text som hävdar att kristendomen är överlägsen judendomen och kanske rentav betraktar judendomen som upphävd.

Att en sådan tolkning varit och fortfarande är så seglivad beror nog på att Hebreerbrevet använder motsatsparen "gammalt" och "nytt" mer än någon annan bibelbok och då förklarar det nya som "bättre". Eftersom den kristna tolkningstraditionen vant sig vid att kontrastera Gamla och Nya testamentet

och judendomen och kristendomen, är det lätt att man bara tar för givet att Hebreerbrevet också gör det. En påminnelse om detta nästan reflexartade sätt att läsa får man redan i de första båda versarna av boken om man följer översättningen i Bibel 2000: "Många gånger och på många sätt talade Gud i forna tider till våra fäder genom profeterna, *men nu* vid denna tidens slut har han talat till oss genom sin son..." Detta lilla "men" som förbinder de båda versarna saknas i den grekiska grundtexten, vilket må förefalla vara en obetydlig detalj. Men det reflekterar översättarens sätt att tänka och styr redan från början läsaren till att se den tidigare uppenbarelsen som en motsättning till den senare. Jag har också märkt att de som tänker på det sättet ofta använder just Hebreerbrevet som bevisstext.

Jerusalem sett från Scopusberget

Vad är det då som är bättre? Nya testamentet? Kristendomen? Ja, ett nyckelord i boken är ordet "förbund"; mer än hälften av alla ställen i Nya testamentet där detta ord förekommer återfinns i Hebreerbrevet. Därmed tycks saken vara klar: det är det gamla förbundet som är föråldrat, försumbart och försvinnande. Undra på att Gamla testamentet och judendomen blivit försummade och föraktade i så mycken kristen teologi! Det är alltså mycket som står på spel när vi läser bibeltexter, och det gäller inte minst en bok som haft ett så avgörande inflytande som Hebreerbrevet.

I våra föredrag försökte Jesper Svartvik och jag att visa att den invanda tolkningen knappast gör rättvisa åt Hebreerbrevet i sin helhet, att den inte läser Hebreerbrevet i ljuset av övriga nytestamentliga texter och försummar att se texten i sitt historiska sammanhang. Den förbiser att Hebreerbrevet skrevs innan kristendomen lämnat judendomen och blivit en självständig icke-judisk rörelse. Man glömmer att något Nya testamente ännu inte fanns och läser helt enkelt Hebreerbrevet - som med all sannolikhet skrevs före år 70 - som om det kommit till på 300-talet eller ännu senare. Resultatet blir då lätt att boken kommer att handla om en tempelgudstjänst som inte mycket är värd och en judendom som helst skulle avskaffas.

En nyckelvers i det sammanhanget är 8:13 som talar om att ett nytt förbund "gjort det förra föråldrat" och att detta föråldrade snart ska försvinna. Nästan omedvetet inställer sig tanken: detta väl måste syfta på gamla respektive nya förbundet och judendomen respektive kristendomen?

Som ni säkert förstår, går det inte att sammanfatta resultatet av tre intensiva studiedagar på någon sida i ett nyhetsbrev. Men låt mig citera några rader i den predikan jag höll under en aftongudstjänst i Skellefteå och Horreds kyrkor:

När Hebreerbrevet skrevs pågick gudstjänsten i Jerusalems tempel (8:13; 9:9; 10:1-3). Men som vi nu vet, förstördes snart templet av romarna år 70. I kyrkans historia kom man ofta att använda denna tragedi emot judarna. Man kunde till exempel säga, att den händelsen var Guds straff för att de inte blev kristna, och att de alltså förtjänade att förlora sitt tempel. Inte sällan kom man att utlägga Hebreerbrevet så, att det nya förbundet nu upphävt det gamla. Att Israels folk ersatts av kyrkan som det nya, sanna Israel.

Vi hade en psalm i den gamla psalmboken, som uttryckte just en sådan föraktfull teologi. Det var den gamla psalmen 43:7: ”Jerusalem är öde, dess tempel fallit ner, dess präster äro döde, dess spira är ej mer. Men Kristi rike varar och sig alltmer förklarar. Välsignad vare han som kom i Herrens namn”.

Dessbättre är denna vers nu borttagen. Så bör ingen kristen sjunga. För då glömmer man åtminstone tre viktiga saker. Först att också kyrkor förstörts och att kristendomen inte utan vidare går framåt i varje tid. Tänk om vi bygger vår tro på yttre framgång! Lär inte Bibeln också att Guds folk måste lida? Den erfarenheten möter vi inte minst i Hebreerbrevet.

För det andra kom också det judiska folket att fortsätta sin vandring genom historien. Folket försvann inte när templet förstördes. Tempelgudstjänsten fick sin fortsättning i synagogans gudstjänst, i sabbat och högtider. Mot alla odds, trots ghetton, förföljelser, ja, förintelse vägrade man tro att Gud skulle ha brutit sitt förbund och tagit tillbaka sin kallelse och sina löften. Gud är trofast. Det gamla förbundet hade inte ersatts av något nytt.

För det tredje lär inte heller Hebreerbrevet det, även om det kan verka så vid en yttlig läsning...

Detta må räcka som en antydning om att Hebreerbrevet - som så ofta ansetts vara en stötsten i relationerna mellan judar och kristna - i själva verket bör och kan utgöra en hörnsten i brobygget av förståelse oss emellan. Som få bibeltexter kan den leda till fördjupning av perspektiven i den bok som var den enda Hebreerbrevets författare kallade "den Heliga Skrift" - samma bok som i den kristna världen tyvärr kommit att betecknas som "Gamla testamentet".

Gudstjänsten i Horred kyrka där jag predikade och Jesper Svartvik ledde aftonbönen finns inspelad och kan beställas som en cd-skiva hos jubileumsfondens ordförande Börje Hedman, Lilla vägen 7, 749 49 Enköping; borje.hedman@telia.com . Den kostar 80 kronor och behållningen går till fondens verksamhet.

Här njuter vi av den skönaste högsommar som tänkas kan med temperaturer över 30 grader varenda dag och ljuvligt ljumma kvällar. Förmodligen kommer ingen avgörande förändring att ske under den närmaste månaden. Marknaden sprakar i regnbågens färger med drivor av årstidens frukter - vindruvor, granatäpplen, plommon, persikor, nektariner, fikon, dadlar, meloner, ja, jag kan inte räkna dem alla. Det är en verklig fröjd för både öga och tunga!

Dessutom går vi nu in i den tid på året som präglas av högtider under tre veckors tid. Det börjar i morgon, onsdag kväll, med *rosh hashana*, alltså det judiska nyåret, då år 5771 enligt judisk tideräkning går in. Tio dagar senare - alltså på kvällen den 17 september - börjar *jom kippur*, försoningsdagen, och 23-30 september firas *sukkot*, lövhyddohögtiden. Detta är den festrikaste delen av året, och man känner redan glädje och förväntan här i Jerusalem.

Nästa nymåne markerar inte bara ett nytt judiskt år utan också slutet på den muslimska fastemånaden *ramadan*, som alltså fortfarande pågår när dessa rader skrivs. Här i Jerusalem sätter denna högtidsmånad sin prägel på Gamla stan och de östra delarna av staden, där de flesta matställen är stängda under dagen, och en fridfull stämning har ersatt det annars sjudande folklivet. Familjer samlas, man bjuder in vänner och bekanta och upplever en glädje och gemenskap som utgör höjdpunkten på hela året. Det är verkligen ett stort privilegium att få uppleva denna tid just här, där så många olika religiösa traditioner lever sida vid sida och högtiderna sätter en så stark prägel på tillvaron.

Den stora hjärtefråga som nu är särskilt aktuell är om och i så fall hur man ska kunna finna en långsiktig lösning på den konflikt som krävt så många offer på båda sidor. Man kan bara hoppas att allt fler ska inse att inga militära lösningar kan skapa den fred som de allra flesta längtar efter. Det är också vår förhoppning att det finaste och innersta som förenar de olika religionerna, nämligen kärleksbudet, ska få överrösta de särskiljande frågorna som så lätt leder till splittring och självgodhet i Guds namn.

Under den gångna söndagen lästes bland annat följande ord överallt där man följer Svenska kyrkans ordning: "Var ödmjuka och sätt andra högre än er själva. Tänk inte bara på ert eget bästa utan också på andras" (Filipperbrevet 2:3-4). Dessa ord som har många paralleller i både

Överflödet i Machane Jehuda Market!

judendomen och islam - och säkert också i andra religiösa texter - sammanfattar vad som skulle kunna göra religionerna till ett verktyg för fred också i denna svårlösliga konflikt. Här vilar ett särskilt ansvar på de andliga ledarna och på var och en som i undervisning och förkunnelse tolkar de heliga texternas budskap.

Varenda dag hör jag nyårsönskan *shana tova* - "ett gott år". Ofta hör jag också varianten *shenat shalom* - "ett fredens år". Den gör jag nu också till min, när jag säger *SHANA TOVA* och *SHENAT SHALOM* till våra judiska läsare. Men eftersom det judiska nyåret firas till minne av världens skapelse i allmänhet och människans skapelse i synnerhet, får var och en ta till sig den hälsningen från den stad vars namn kanske betyder fredens och fridens boning. Må vi alla på olika sätt kunna bidra till den fred mellan stater, folk och individer som hela vår sargade skapelse ropar efter och behöver!

Guds fred och frid vare med er alla!

Er tillgivne

P.S.

Jag räknar med att vara i Sverige en månad från slutet av januari. Som vanligt vill jag då försöka hinna med att besöka så många platser som möjligt. Jag kommer visserligen att prioritera fortbildning bland präster och pastorer och andra medarbetare i kyrkan men vill gärna lägga in föredrag på kvällarna. Programmet är redan ganska fullt, men där finns fortfarande några luckor.

Jag vill också påminna om att nästa kunskapsresa om det judiska och kristna Rom kommer att äga rum 25 – 30 april nästa år. För information, kontakta Ulla Terling, 08-58036776; ulla.terling@comhem.se; se även Sonia Schlossmans hemsida, www.romajudaica.nu.

Göran Larssons jubileumsfond för judisk-kristna relationer:

Adress i Israel: Hatekufa 17/4, 92628 Jerusalem

Tel. 00972-2 648 1979 eller 00972-50 685 0346 (mobil)

E-postadress: goran.larsson@judiskkrstnarelationer.se

Hemsida: www.judiskkrstnarelationer.se

PlusGiro (Postgiro) 195 85 45-4; bankgiro 5374-4249